

Utrikesutskottets betänkande

1983/84:16

om godkännande av konvention om förbud mot fientlig användning av miljöförändringsteknik (prop. 1983/84:143)

Propositionen

I propositionen föreslås att riksdagen godkänner konventionen den 18 maj 1977 om förbud mot militär eller varje annan fientlig användning av miljöförändringsteknik. Konventionens syfte är att ålägga de fördragsslutande staterna att avstå från sådan militär eller annan fientlig användning av miljöförändringsteknik som har vidsträckta, långvariga eller allvarliga verkningar. Miljöförändringsteknik avser varje teknik syftande till att genom avsiktlig manipulering av naturliga processer förändra jordens dynamik, sammansättning eller struktur, inkl. dess biota, litosfär, hydrosfär och atmosfär eller yttre rymden. Användandet av miljöförändringsteknik i fientligt syfte skulle kunna medföra allvarliga och oförutsägbara effekter för den mänskliga miljön. Konventionen är ett betydelsefullt internationellt instrument för att förhindra potentiellt förödande stridsmetoder i framtiden. Regeringen anser det vara ett svenskt intresse att som part i konventionen kunna delta i granskningskonferenser rörande konventionen, dess tillämpning och efterlevnad.

Konventionstexten i engelsk originalversion och översättning till svenska är fogad till propositionen som bilaga 1.

Metoder för att aktivt förändra miljön i militärt syfte har funnits länge, t. ex. bränder och översvämningar. Möjligheterna att utnyttja miljöförändringsteknik för militära ändamål har emellertid hittills varit begränsade. Mer avancerade möjligheter att utnyttja miljön militärt växer dock fram i takt med att de vetenskapliga kunskaperna ökar inom en rad områden.

Några av de områden som ger särskilda möjligheter till militärt eller annat fientligt utnyttjande av miljöförändringsteknik avser manipulering av väderleks- och klimatförhållanden. Försök har gjorts att på konstgjord väg framkalla regn i syfte att stänga av kommunikationsleder och förorsaka översvämningar. Andra former av tänkbar miljömanipulering är framkallande av snö, hagel, stormar, orkaner och tyfoner.

Miljöförändringsteknik som avser att lösgöra sådana latent naturkrafter som jordbävningar och vulkaner skulle också kunna tänkas bli utnyttjade för militära eller andra fientliga ändamål.

Även atmosfäriska förhållanden kan kanske genom aktiv manipulering modifieras för att tjäna militära eller andra fientliga syften. Bland sådana metoder kan nämnas teknik som syftar till att skada ozonlagret för att

därigenom utsätta en fiende för höga doser av ultraviolett strålning.

Mera näraliggande miljöförändringsmetoder för militär eller annan fientlig användning skulle vara tillgripandet av avlövnings- och avbarnningstekniker. Användningen av växtgifter under Vietnamkriget fick en sådan omfattning att den kunde betecknas som miljöförändring för militär eller annan fientlig användning.

Initiativet till en konvention om förbud mot militär eller annan fientlig användning av miljöförändringsteknik togs i augusti 1974 av Sovjetunionen som då begärde att frågan skulle tas upp på FN:s generalförsamlings dagordning.

Generalförsamlingen antog den 9 december samma år en resolution (3264/XXIX) i vilken det förklarades önskvärt att genom en internationell konvention uppnå förbud mot miljö- och klimatpåverkan för militära eller andra fientliga ändamål. Nedrustningskommittén i Genève uppmanades i resolutionen att söka nå överenskommelse om en text till en sådan konvention.

Inom ramen för bilaterala nedrustningsförhandlingar mellan Förenta staterna och Sovjetunionen år 1975 uppnåddes enighet om ett gemensamt utkast till konventionstext. Den 21 augusti 1975 överlämnade dessa båda stater två identiska konventionsutkast till nedrustningskommittén, där de blev föremål för förhandlingar under sommarsessionen 1976.

Frågorna om konventionens omfattning samt om klagomålsförfarandet vid brott mot densamma utgjorde de största problemen vid behandlingen i nedrustningskommittén. Enligt det ursprungliga förslaget till artikel V skulle klagomål om brott mot konventionen framföras till FN:s säkerhetsråd. Sverige var framför allt kritiskt mot den utformningen. Från svensk sida framhölls att detta var otillfredsställande med tanke på säkerhetsrådets sammansättning och de permanenta medlemmarnas vetorätt. Med stöd av Nederländerna uppnådde Sverige en kompromiss beträffande utformningen av artikel V. Denna innebar att en avtalspart förutom att vända sig direkt till säkerhetsrådet kan ta upp sitt ärende i en rådgivande kommitté bestående av experter från samtliga anslutna stater. I det omarbetade konventionsutkastet gavs rådgivande kommittén uppgiften att samla in fakta för bedömningen av frågan om konventionsbrott. Det ankom dock slutligen på säkerhetsrådet att ta ställning till om konventionsbrott kunde anses föreligga.

Trots att enighet inte kunde uppnås i nedrustningskommittén överlämnades det omarbetade konventionsutkastet till det trettioförsta mötet med FN:s generalförsamling. Denna antog den 10 december 1976 en resolution (31/72) varigenom konventionen överlämnades till alla stater för övervägande, undertecknande och ratifikation. Konventionen öppnades för undertecknande och ratifikation den 18 maj 1977, varvid den undertecknades av 33 stater, däribland de nordiska länderna med undantag av Sverige.

Sverige har hittills avstått från att ansluta sig till konventionen för att härigenom markera sina invändningar mot dess utformning, framför allt vad beträffar klagomålsförfarandet.

Konventionen trädde i kraft den 5 oktober 1978 och har f. n. 42 parter.

Konventionen förbjuder miljöförändringsteknisk metod, som i stor skala främst skulle kunna bli aktuella på mycket lång sikt. Därför är det av särskilt intresse att konventionen är avsedd att gälla för all framtid.

Konventionen lider av vissa brister. Sverige har vid ett flertal tillfällen pekat på dessa.

Konventionens artikel I är formulerad så att den enligt regeringens mening kan ge upphov till tolkningsproblem. Endast militär eller annan fientlig användning av miljöförändringsteknik som har vidsträckta, långvariga eller allvarliga verkningar är förbjuden. Miljöförändring i mindre skala förbjuds däremot inte. Förbudet gäller vidare endast fientlig, men inte oavsiktlig, användning av sådan teknik. Ett avsiktskriterium har således införts, vilket torde försvåra granskningen av konventionens efterlevnad.

Regeringen anser vidare att de föreskrifter som skall säkerställa förbudets efterlevnad kan kritiseras. I konventionens artikel V föreskrivs, att klagomål om brott mot konventionen skall anföras hos FN:s säkerhetsråd. Detta är otillfredsställande, då det i praktiken kan komma att innebära att de permanenta medlemmarnas vetorätt inverkar på möjligheten att kontrollera konventionens efterlevnad. Det innebär vidare att länder som ännu inte anslutit sig till konventionen (f. n. Frankrike och Kina) har vetorätt när det gäller dess tillämpning.

Föreskrifterna i artikel V om den rådgivande expertkommitténs uppgifter innebär emellertid att konventionens klagomålsprocedur enligt regeringens mening har fått en något mer tillfredsställande utformning än vad som är fallet i andra liknande konventioner till vilka Sverige anslutit sig, exempelvis 1972 års konvention om förbud mot utveckling, framställning och lagring av bakteriologiska (biologiska) vapen och toxinvapen samt om deras förstöring. Enligt konventionen om förbud mot användning av miljöförändringsteknik skall nämligen den enligt konventionen etablerade rådgivande expertkommittén inlämna en rapport till FN:s generalsekreterare, i vilken även en uttömmande redovisning av alla de synpunkter och uppgifter som framförts till kommittén under arbetets gång skall ingå. Rapporten skall distribueras till samtliga konventionsparter utan begränsningar i förfoganderätten över denna. Kommitténs rapport får därmed anses ha högt politiskt värde.

Trots de betänkligheter som tidigare anförts rörande vissa delar av konventionen finns det enligt regeringens åsikt starka skäl som i dag talar för en svensk anslutning till konventionen. Bl. a. torde det vara ett svenskt intresse att som part i konventionen kunna delta i granskningskonferenser och i dessa sammanhang ha en möjlighet att påverka arbetet på rustningsbegränsningar.

Utvecklingen av miljöförändringsteknik befinner sig fortfarande i ett begynnelsestadium. Nya betydelsefulla rön inom detta område kommer med all sannolikhet att göras samtidigt som redan befintliga metoder för att förändra miljön kan komma att förfinas. Utsikten av att denna typ av

teknik kan bli föremål för militär eller annan fientlig användning ter sig särskilt oroväckande eftersom miljökrigföring riskerar att medföra oförutsägbara allvarliga konsekvenser för den mänskliga miljön.

Effekterna av sådan krigföring kommer inte att kunna begränsas till militära mål utan kommer i stor utsträckning även att drabba civila och civil egendom. Sådana effekter kan självfallet också drabba närbelägna icke-krigförande stater. Denna typ av krigföring skulle också kunna få katastrofala följder för biologiskt liv och ekologiska system i berörda områden. Mot denna bakgrund vill regeringen understryka vikten av internationella åtaganden i form av en konvention mot användning av miljökrigföringsteknik.

En av huvudpunkterna i Sveriges utrikespolitik är att verka för rustningsbegränsningar och för en allmän och fullständig nedrustning. Sverige spelar en inte oväsentlig roll i det internationella nedrustningsarbetet och har härvid bl. a. aktivt medverkat i tillkomsten av konventionen. Redan 1976 röstade Sverige för den FN-resolution genom vilken generalförsamlingen uttryckte sin förhoppning om bredaste möjliga anslutning.

Vid en första granskningskonferens senare i år skall en översyn göras av hur konventionen har fungerat. Förutsättningen för deltagande i översynskonferensen är anslutning till konventionen. Genom att nu ansluta sig till konventionen får Sverige en möjlighet att delta i granskningen av dess efterlevnad samt att aktivt verka för en förstärkning av konventionen.

Genom den utformning som konventionens artikel I fått innebär anslutning till konventionen inte att svensk krigsplanläggning behöver modifieras eller att Sverige genom en anslutning avsäger sig något vapen eller på annat sätt försvagar rikets försvar. Konventionen utgör inte något hinder för forskning och utveckling av sådan miljöförändringsteknik, som avser fredliga ändamål. Ett godtagande av förbudet mot miljökrigföring föranleder inte någon förändring av svensk lagstiftning. Konventionen får dock anses vara av sådan vikt att riksdagen bör godkänna den.

Motion

I motion 1983/84:2749 hemställer Sture Korpås m. fl. (c) att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts.

I motionen uttalas att den föreliggande konventionen är ett ofullbordat verk. Den ger inte de garantier för efterlevnad som motionärerna skulle önska för att den skall bli ett effektivt skydd mot att använda miljöförändringsteknik som vapen.

Motionärerna konstaterar emellertid att de delar regeringens bedömning att det nu är nödvändigt att Sverige undertecknar konventionen för att kunna delta i granskningskonferensen.

Motionärerna anser vidare bl. a. att Sverige i ökad utsträckning bör ta upp miljöaspekterna i nedrustningsarbetet för att ytterligare stärka kravet på skydd för miljön.

Utskottet

Utskottet konstaterar att motionärerna inte motsätter sig att föreliggande konvention godkänns för svensk del.

I konventionens artikel I stadgas att varje fördragsslutande stat förbinder sig att avstå från militär eller annan fientlig användning av miljöförändringsteknik som har vidsträckta, långvariga eller allvarliga verkningar såsom medel att åstadkomma förstörelse eller skada för annan avtalsslutande stat. I artikel II sägs vidare att med uttrycket "miljöförändringsteknik", såsom det används i artikel I, avses varje teknik syftande till att genom avsiktlig manipulering av naturliga processer förändra jordens dynamik, sammansättning eller struktur, inkl. dess biota, litosfär, hydrosfär och atmosfär, eller yttre rymden.

Utskottet utgår ifrån att synpunkter, som framförs i motionen, beaktas av regeringen bl. a. vid granskningskonferensen. Motion 2749 får därmed anses besvarad.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen förklarar motion 1983/84:2749 besvarad med vad utskottet anfört,
2. att riksdagen godkänner konventionen den 18 maj 1977 om förbud mot militär eller varje annan fientlig användning av miljöförändringsteknik.

Stockholm den 12 april 1984

På utrikesutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Sture Korpås (c), Carl Bildt (m), Sture Palm (s), Gunnel Jonäng (c), Sture Ericson (s), Jan Bergqvist (s), Axel Andersson (s), Sten Sture Paterson (m), Maj-Lis Löow (s), Bengt Silfverstrand (s), Bertil Måbrink (vpk), Lars Hjertén (m), Inger Koch (m) och Ola Ullsten (fp).

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions and activities. It emphasizes that this is crucial for ensuring transparency and accountability in the organization's operations.

2. The second part outlines the specific procedures and protocols that must be followed when recording transactions. This includes details on how data should be collected, stored, and reviewed to ensure its integrity and reliability.

3. The third part addresses the role of the management team in overseeing the record-keeping process. It stresses the need for regular communication and collaboration between different departments to ensure that all relevant information is captured and analyzed.

4. The fourth part discusses the importance of training and education for all staff members involved in the record-keeping process. It highlights the need for ongoing professional development to keep skills up-to-date and ensure compliance with the latest standards.

5. The fifth part concludes by summarizing the key points discussed and reiterating the commitment to maintaining high standards of record-keeping. It expresses confidence that the implemented measures will lead to improved efficiency and better decision-making within the organization.

6. The sixth part provides a detailed overview of the financial performance of the organization over the past year. It includes a breakdown of revenue, expenses, and profit, along with a comparison to the previous year's figures.

7. The seventh part discusses the various challenges faced by the organization during the year and the strategies implemented to overcome them. It highlights the resilience and adaptability of the management team in the face of changing market conditions.

8. The eighth part outlines the future goals and objectives for the organization. It details the strategic initiatives planned for the upcoming year, focusing on growth, innovation, and customer satisfaction.

9. The ninth part provides a summary of the overall performance and outlook for the organization. It expresses optimism about the future and the potential for continued success, provided the organization remains committed to its core values and strategic vision.

10. The final part of the document is a closing statement, expressing gratitude to the stakeholders for their support and commitment. It reaffirms the organization's dedication to excellence and its commitment to creating long-term value for all its stakeholders.